

CENKNÂME GELENEĞİNDE HZ. ALİ İLE İFRİT CENGİNE DAİR YENİ BİR NÜSHA HAKKINDA DEĞERLENDİRME

EVALUATION OF A NEW COPY OF EFREET WAR WITH HZ THE CALIPH ALİ IN THE CENKNÂME TRADITION

Berna AYAZ*

ÖZ: Hz. Muhammed'in merkezinde, Hz. Ali'nin ise başkahraman olduğu cenknâmeler anlatı geleneğimizde önemli bir yere sahiptir. İslamiyet'i kabul eden Türkler için Gök Tanrı adına cihan hakimiyetini sağlama ülküsü Allah'ın adını yaymak için gaza anlayışına dönüşmüştür. Bu durum edebi geleneğe ve zevke de yansımıştır. Cenknâmeler dinî ve ahlâkî mesajlar vermekle birlikte Hz. Ali özelinde idealize edilen bir tipi de ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi Hz. Ali, Hz. Muhammed'in damadı, amcasının oğlu ve dördüncü halifesidir. Cenknâmelerde Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt sevgisi açıkça görülür. Hz. Ali, cesur, savaşçı, güçlü, adaletli, zekidir. Kâfirlerle olan savaşlarında her daim kazanmaktadır. Hz. Ali, cenknâmelerde kafirlerin dışında dev, ejderha, ifrit gibi efsanevi ve mitolojik varlıklarla da savaşır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan cenknâme, Ankara Millî Kütüphane Yazma eserler koleksiyonunda 06 Mil Yz A 1454/3 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Ana eser, Dâstân-ı Muhammed Hanefî (1a-18a), Dâstân-ı Kesikbaş (19b-22b), Hikâyet-i Hazreti 'Aişe (23a-36b) ve Dâstân-ı Kız (37b-441) başlıklı dört ayrı mesneviden oluşmaktadır. 13 varaktan oluşan üzerinde çalışılan kısım bu yazmadaki üçüncü mesnevi olup harekeli Nesih hatla kaleme alınmıştır. Eserin yazılış tarihi ve müellifi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Fakat 32a numaralı varığın en alt kısmında temellük kaydı olduğunu düşündüğümüz H. 1187 (M. 1773-74) tarihi ve ... Mehmed Ağa ibareleri kayıtlıdır. Çalışmada öncelikle cenknâmeler hakkında bilgi verilecek ardından ise nüshanın tanıtımı yapılacaktır. Metinde yer alan kahraman tipi olarak Hz. Ali ile kötülüğün temsilcisi olan İfrîrî değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cenknâme, Hz. Ali, ifrit, gaza, menâkıbnâme.

ABSTRACT: Cenname where Ali is the protagonist has a key role in our narrative tradition, within the life of the Prophet Muhammed. For the Turks who accepted Islam, the ideal of providing world domination in the name of the Tengri has turned into an understanding of holy war in order to spread the name of Allah. This case has also been reflected in literary tradition and appreciation. Cenname gives religious and moral messages, Ali also reveals a type that is idealized specifically. As is known, Ali, Muhammad's son-in-law, is his uncle's son and fourth caliph. In Cenname, the Prophet Muhammad and the love of Ahl al-Bayt (People of the House) are clearly seen. Ali is brave, warrior, strong, fair, intelligent. He always wins in his battles with the infidels. Ali also fights legendary and mythological beings such as giants, dragons, and afreets besides infidels. Cenname constituting the subject of this study is recorded in Ankara

* Dr. Öğretim Üyesi – Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Bandırma-Balıkesir - bayaz10@gmail.com (Orcid: 0000-
0002-5712-1159)

This article was checked by Turnitin.

National Library Writing Works Collection with 06 Mile Yz A 1454/3 archive number. The main work consists of four separate mesnevi titled Dâstân-ı Muhammed Hanefî (1a-18a), Dâstân-ı Kesikbaş (19b-22b), Hikâyet-ı Hazreti (23a-36b) and Dâstân-ı Kız (37b-441). The section consisting of 13 gold leaves is the third mesnevi in this article and was written with a mobile Nesih line. There is no definitive information related to the date of writing and the author of the work. However, the bottom of the gold leaf no. 32a has the records of H. 1187 (M. 1773-74) date and Mehmed Ağa phrases, which we believe that they have acquisition records. In the study, information will be given about the cenknâme first and then the copy will be introduced. As the hero type in the text, Ali and Efreet, the representative of evil, will be evaluated.

Keywords: *Cenknâme, Ali, efreet, ward, menâkbnâme.*

Giriş

Halk anlatıları yaşanan dönemin inanış, yaşayış ve düşünüş kalıplarının yansımasıdır. Türklerin anlatı geleneklerinin şekillenmesinde İslamiyet'i kabul etmelerinin önemli bir etkisinin olduğu aşikardır. Sözlü geleneğin en güçlü anlatım şekillerinden biri olan destan, bilindiği gibi kahramanlık konusunu ele almaktadır. İslamiyet'in kabulü öncesinde destan kahramanlarının en büyük ideali cihan hakimiyetini sağlamaktır. Bireysel başarıya odaklı bir kahraman tipinden yola çıkarak idealize edilmiş karakterlerin öyküsü anlatılmaktadır. Alp tipi olarak adlandırılan destan kahramanları İslamiyet'in kabulünden sonra gazi tipi olarak adlandırılırlar. Bunun nedeni ise kahramanların yegâne amacının Allah adını yaymak olmasıdır. Gazi tipi de alp tipi gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinen bir kahramandır. İslamiyet onun savaşına yüce bir mana ve zengin bir muhteva verir (Kaplan, 2004: 101). 13. Yüzyıldan itibaren Anadolu sahasında tercüme, adapte veya te'lif olunan Hz. Ali Cenknâmeleri İslamiyet'ten önce "alp" tipi çevresinde teşekkül eden destanlar ile dînî unsurlar ile techiz edilmiş maddi kuvvetin arka plana atılıp maneviyatın ön plana çıkarıldığı "veli" tipinden de bazı unsurları bünyesinde taşıyan "gazi" tipi çevresinde teşekkül eden dînî destanlardır (Çetin, 1997: XXX). İslamiyet'in kabulünden önce yer alan kahraman tipinin yerini İslam tarihinde savaşçılığı, ahlakı, Hz. Peygamberin de damadı olması neticesinde Hz. Ali almıştır. Hz. Ali'nin cenkleri "dînî-kahramanlık" konulu anlatılar olarak değerlendirilmektedir. Hz. Ali ile ilgili anlatılar; onun tarihî şahsiyetinden çok, halk kimliği (efsanevî/ menkı-bevî hayatı) üzerinde durulmak sûretiyle işlenmiştir (Uyaniker, 2014: 192). Köprülü, Hz. Ali menkabelerinin oluşum sürecini değerlendirirken halk edebiyatı ile klasik edebiyatın birbirinden kat'i ve vazıh bir surette ayrılmadığı devirlerde ortaya çıkmış olabileceğini ifade etmekle birlikte Hz. Ali cenknâmelerini İslâm ananesinden geçen dînî mevzulara dâhil eder (Köprülü, 2004: 323). Agah Sırrı Levend de Hz. Ali cenknâmelerini dînî hikayeler başlığında ele alır (Levend: 1968: 71-117). Boratav ise cenknâmeleri Arap edebiyatının örnek olduğu mensur kahramanlık romanları olarak değerlendirir (Boratav, 1982: 307).

Hız. Ali cenknâmeleri manzum, mensur ya da nazım-nesir karışık şekilde yazılmışlardır. Manzum cenknâmelerde mesnevî nazım şekli tercih edilmekle birlikte vezin açısından genellikle sorunlu oldukları görülmektedir. İsmet Çetin konuyla ilgili olarak cenknâmelerin 11'li hece veznine de uyan "fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün" vezniyle yazılmakla birlikte aruz kusurlarının çok fazla olduğunu, bunun sebebinin de cenknâmelerin kaleme alındığı 13. ve 14. yüzyıllarda aruzun Türk edebiyatına henüz yerleşmemiş olmasından kaynaklandığını söylemektedir (Çetin, 1997: 98). Bu durum cenknâmeler özelinde anlatıların şekilsel açıdan da bir geçiş döneminde olduğunu göstermektedir.

1. Hız. Ali ile İfrit Cengine Dair Yeni Bir Nüsha

Hız. Ali'nin kahramanlıklarını anlatan pek çok cenk metninin içerisinde Hız. Ali ve İfrit cengi de yer almaktadır. Onur Aykaç, Hız. Ali ile İfrit arasında geçen bilinen üç cenknâmenin varlığından söz etmektedir. İlki Millî Kütüphane'de "06 Mil Yz B 274" arşiv numarasıyla kayıtlı olan yazmadır. "Kıssa-ı Ebu'l- 'Aşere ve Hızret-i 'Alinün Gelin Olduğu Çengidür" başlığını taşımaktadır. İkinci yazma "06 Mil Yz A 1132" arşiv numarasıyla kaydedilen "Hazâ Kitâb-ı Gazavât-ı 'Alî Rađiyallahü 'Anh" başlığını taşıyan metindir. Üçüncü metin ise Serhat Küçük tarafından çalışılan Safranbolu'da ikamet eden Mehmet Özalp'in özel kütüphanesinde bulunan bir metindir. Bu metnin başlığı ve yazarı hakkında bilgi bulunmamaktadır (Aykaç, 2017:36-37). Aykaç'ın makalesinde incelemiş olduğu metin ise Millî Kütüphane arşivinde "10 Hk 1199" numarasıyla kayıtlı, yazarının İbrahim adlı biri olduğu belirtilen "Hazâ Dâsitân-ı Hızret-i 'Aliniñ Gelin Olduğu" başlıklı metindir. Hız. Ali ile İfrit cengine dair incelemeye çalıştığımız metin ise Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 1454/3 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Ana eser, Dâstân-ı Muhammed Hanefî (1a-18a), Dâstân-ı Kesikbaş (19b-22b), Hikâyet-i Hazreti 'Aişe (23a-36b) ve Dâstân-ı Kız (37b-441) başlıklı dört ayrı mesnevîden oluşmaktadır. 13 varaktan oluşan üzerinde çalışılan kısım bu yazmadaki üçüncü mesnevî olup harekeli Nesih hatla kaleme alınmıştır. Bir yerde tahrir çizgisi bulunmaktadır.

Eserin yazılış tarihi ve müellifi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Fakat 32a numaralı varağın en alt kısmında temellük kaydı olduğunu düşündüğümüz H. 1187 (M. 1773-74) tarihi ve ... Mehmed Ağa ibareleri kayıtlıdır.

Dil itibariyle Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşıyan eserde çok sayıda imlâ ve vezin kusurları olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar kataloglamada mesnevînin başlığı "Hikâyet-i Hazreti 'Aişe" kaydedilmişse de mesnevîde Hız. Aişe'den hiç bahsedilmemektedir. Gerek mesnevînin konusu gerek de başlığın imlâsı tekrar göz önüne alındığında eserin başlığının "Hikâyet-i Hazreti 'Ali'nün Gelin Olduğudur" şeklinde okunması daha isabetli olacaktır. Çünkü tüm hikâye Ebu'l-Aşera kabilesinden küçük bir kızın İfrit tarafından kaçırılıp kendine gelin etmek için alıkonulması üzerine, İfrit'i alt edip kızı kurtarmak için Hız. Ali'nin kızın yerine geçip gelin kılığına girerek İfrit'i öldürmesi üzerine kuruludur.

2. Hikâyenin Özeti

Besmele ile başlanılan mesnevîde sırasıyla Allah ve Hz. Muhammed'e, dört halifeye ve cennetle müjdelenen on sahabeye övgüden sonra salavat getirilerek asıl konuya girilir. Hz. Ali'nin vasıfları övgüyle anlatılır. Bir gün Hz. Ali evden çıkmış ve Ebu'l-Aşera adlı kabileden kişilerle karşılaşmıştır. Bu kişilerin Hz. Ali'yi sormaları ve ona kardeşlerini öldürdüklerini düşündükleri için şikâyet etmeleri üzerine Hz. Ali kendisinin aradıkları ve öldürmek istedikleri kişi olduğunu söyler. Ebu'l-Aşera kabilesine mensup on kişi ile teker teker savaşır ve hepsini alt eder. Ataları Ebu'l-Aşera gelip Hz. Ali ile görüşmek ister ve onu misafir eder. O gece Hz. Ali namaz kılariken bir kıyamet kopar. İfrit adlı kötü kişi köyü basıp genç bir kızı kaçıtır. Bunun üzerine Hz. Ali kabile reisine düğün günü yerine geçip gelinin kıyafetini giyeceğini ve İfrit'i kollarıyla boğacağını ve onları bu dertten kurtaracağını söyler. Evde Hz. Fatıma'yı ve evlatları Hasan ve Hüseyin'i bırakıp İfrit'i alt etmek için yola koyulur. Hz. Ali'den haber alınamayınca Hz. Fatıma Amr bin Ümeyye'den yardım ister. Amr keşiş kılığına girerek düğüne katılır. İfrit nikahını düğüne yeni gelen bu uğurlu keşişin kıymasını ister. İfrit gelin kılığına girmiş Hz. Ali'yi, alıp saraya götürür keşiş kılığındaki Amr da onlarla beraberdir. Gerdek zamanı Hz. Ali İfrit'ten yüzünü gizlemesine rağmen tek gözüyle attığı bir bakış İfrit'i sersemletir, yere serer. Amr içeri girip olanları sorunca İfrit gelin sandığı Ali'den şikâyet ederken Amr Hz. Ali'den İfrit'i öldürmesini ister. Hz. Ali İfrit'ten iman getirmesini, İslam'a girmesini ister fakat o bunu reddeder. Bunun üzerine Ali ve Amr beraberce İfrit'i ve sonrasında onun bütün adamlarını öldürürler. Hz. Ali ulak ile Ebu'l-Aşera'nın bulunduğu Pinhan ülkesine bu müjdeli haberi gönderir ve onları da İslam'a davet eder. Bunun üzerine Ebu'l-Aşera ve on oğlu başta olmak üzere tüm kabile İslam'a girer. Hz. Ali on gün kadar Pinhan ülkesinde kalır. Bu süreçte İslam dininin emir ve yükümlülüklerini onlara iletir. Medine'ye döndüğünde Hz. Muhammed, Fatıma, Hasan, Hüseyin ve ashabdan çok kişi onu karşılarlar. Hz. Muhammed onu kucaklayıp öper, böylece gâzâsını mübarek kılar.

Anlatıcı mesnevîyi karşılığında affedilme ve şefaate nail olma arzusuyla “fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün” vezniyle kaleme aldığını, okuyana, dinleyene, yazana, yazdırana ve salavat getirene Allah'tan daima rahmetle muamele etmesini dilediğini ifade ederek eseri sonlandırır.

3. Cenknâmenin Dil Özellikleri

289 beyitten oluşan cenknâmenin yukarıda da belirtildiği gibi müellifi ve yazılış tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Eserdeki yazıya bakıldığında metnin yeniden yazıldığı düşünülmektedir. Burada amacın edebî sanat göstermek olmadığını söylemek mümkündür. Metindeki yazı oldukça bozuk ve hatalarla doludur. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri taşımakla birlikte muhtemelen istinsah edilen tarih ile telif edilen tarihin birbirinden uzak olması nedeniyle ikili imla özellikleri göstermektedir.

İncelenen cenknâme metni, dil açısından Eski Anadolu Türkçesi dönemi özellikleri göstermektedir. Bilindiği üzere Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya konan eserlerde kalınlık incelik uyumu güçlü, düzlük yuvarlaklık uyumu zayıftır. Bazı eklerin ünlüsü sürekli yuvarlak iken, bazı eklerin ünlüsü sürekli dardır. Tonluluk-tonsuzluk uyumu yoktur. k->h-sızıcılılaşması, b->v- değişimi, t->d- tonlulaşması gibi ses değişimleri yaygındır. Yine bu dönem eserlerinde sıkça karşılaşılan -up/-üp/, -uban/-üben zarf fiil eki (kaldırıp, getirüp, görüben), -dur/-dür bildirme eki ve onun henüz ekleşmemiş hali olan durur/dürür yardımcı fiili (bunlar durur, yolu durur), -ısar/-iser gelecek zaman eki (isteriser, göriser), -gıl/-gil eki (işitgil, yarlıgagıl), -alum/-elüm çokluk 1.şahıs eki (başlayalum, sorışalum), -vuz/-vüz çokluk 1.şahıs eki (bulavuz, idevüz), kendü ve öz kelimelerinin birleşmesiyle oluşan kendöz/kendüz kelimesi (kendözün) incelenen metinde karşılaşılan Eski Anadolu Türkçesi unsurlarından bazılarıdır.

4. Bir Kahraman Tipi Olarak Hz. Ali ve İfrit ile Mücadelesi

Toplumların yaşayış, inanış ve düşünüş şekilleri edebî ürünlerine yansır. Bozkır kültürünün yaratmış olduğu kahraman tipi ise destanlarda alp tipidir. Doğumundan itibaren Tanrı kutuna sahip olan destan kahramanı, cesur, savaşçı, zeki, bilge ve adaletli bir tip olarak idealize edilen biri olarak karşımıza çıkar. Cihan hakimiyeti kurma gayesinde olan kahraman, aynı zamanda yaşadığı toplumu zor durumlardan da kurtarır. Adaletten ve doğrudan asla ayrılmaz. İslamiyet'in kabulü ile birlikte bu tip alp-eren/gazi tipine dönüşür. Anlatı geleneği içerisinde kahramanların savaş hikayelerini dinlemeye alışkın olan bir toplum, yeni kabul edilen dînî anlayış içerisinde de kendisine bu bağlamda bir kahraman arar. Bu kahraman Hz. Ali'den başkası değildir. Anadolu'da Osmanlı'nın fetihlerini gerçekleştirdiği hareketli dönemlerinde (XIII.-XVI. yy.) kahramanlığın ve gaziliğin en önemli temsilcisi konumunda olan Hz. Ali, döneme ait yazılı edebiyatta "gazi", "Allah'ın arslanı", "şah-ı merdân", "şâh-ı cihân", "şîr-i Yezdân", "Tanrı arslanı", "Düldül-ü Zülfikâr sahibi", "şîr-i Hak", "şîr-i Hudâ", "Haydar-ı kerrâr", "Haydar", "seyyid-i sultan-ı dîn", "şah-ı mürselîn-i enbiyâ", "Hak arslanı", "esedullah", "erenler aslanı", "nâsır-ı din", "Zülfikâr-ı şâh-ı merdân", "şâh-ı Düldül süvârâ" vb. sıfatlarla nitelendirilmekte ve hakkında nakledilen pek çok alıntıyla gaziliği vurgulanmaktadır (Ünlüsoy, 2015: 237-238).

Hz. Ali cenknâmelerinde, Hz. Muhammed olayların merkezinde yer almasına rağmen Hz. Ali aktif bir şekilde kahraman olarak yer alır ve olaylar onun etrafında gelişir. Cenknâmelerde Hz. Ali'nin kafirlerle mücadele etmekle birlikte ejderha, dev, şeytan, cin, cadı, ifrit ve yılan gibi varlıklarla da mücadele ettiği görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan metinde de Hz. Ali ile İfrit'in mücadelesi anlatılmaktadır. İfrit, kötülüğün ve olumsuzluğun sembolü olarak görülür. İslam Ansiklopedisinin İfrit maddesinde de "cinlerin reisi, en güçlü, zeki, kurnaz ve zararlı olanı" olarak tanımlanmaktadır (Erbaş, 2000: 516-517). Muhayyel bir varlık olan ifritler karanlıkta yaşar, bazen Kaf dağının ardında,

bazen denizlerde bulunurlar (Çetin, 2002: 95). Gazavât-ı Bahr-i Ummân'da anlatılanlara göre Hz. Ali, Halid'in yanındakileri kurtarmak için içerisi Şeytan ve İfritlerle dolu karanlık bir kuyuya iner, burada Sandûk ve Sencigil'in Kaf dağından getirdiği otuz bin İfritle savaşır (Ünlüsoy, 2015: 248-249).

Buradaki mücadelenin mitik özellik taşıdığı açıktır ki bu bizi "Yaratılış" mitlerinde yer alan Erlik-Ülgen çatışmasına kadar götürür. İyinin ve kötünün savaşı her zaman anlatılarda yer almaktadır. İfrit, incelediğimiz metinde " *Yüzi kara hem adı 'İfrit durur/Fi'li yavuz sanki kuduz itdür*" şeklinde tanıtılmaktadır. Yüzünün kara olması onun kötülüğün temsilcisi olduğunun açık bir göstergesidir. İfrit metinde beğendiği kızlarla zorla evlenen ve hevesi geçince onları bırakan, herkesin kendisinden korktuğu bir karakterdir. Hz. Ali'nin de bulunduğu yerde bir kızı gözüne kestirmesi ve kızın verilmek istenmemesi karşısındaki çaresizliğe kayıtsız kalamayan Hz. Ali kılık değiştirerek kızın yerine kendisinin hazırlanmasını teklif eder. Adaleti tesis etmek, bir müşkülü çözmek ve İfrit gibi güçlü ve korkulan bir düşmanla savaşmak Hz. Ali'nin karakterine uygundur. Hz. Ali, İfrit'i öldürmeden önce onu İslam'a davet eder ve aldığı olumsuz cevap karşısında onu öldürür. Ebu'l-Aşera ve on oğlu başta olmak üzere tüm kabile İslam'a girer. Böylece görevini yerine getirmiş olur. Metnin ana motifi olan kılık değiştirme hem hikâyenin kahramanı Hz. Ali'de hem de onu aramaya çıkan Amr Ümeyye'de görülmektedir. Hz. Ali gelin kılığına girerken, Amr Ümeyye ise keşiş kılığına girer. Her ikisi de düşmanlarından korktukları için değil, son âna kadar kimliklerini gizlemek istedikleri için kılık değiştirmiştir. Bu durum, bize bir cengin sadece silah gücüyle değil, hile ve kurnazlıkla da kazanılabileceğini göstermektedir (Aykaç, 2017:41).

5. Sonuç

Hz. Ali, anlatı geleneğimiz içerisinde alp tipinin yerine koyduğumuz kahraman tipidir. İslam'ın temsilcisi olması, İslam için savaşması, zeki, cesur, adaletli olması gibi pek çok özellik onu alp tipinin İslamiyet ile birlikte güncellenmiş yeni alp-eren/gazi tipinin baş kahramanlarından biri haline getirmiştir. Toplumun yeni idealize edilen tipi Hz. Ali'dir ki cenknâmeler halk arasında oldukça sevilmiş sözlü ve yazılı olarak aktarılmıştır. Hz. Ali cenkleri yalnızca kafirlerle değil, efsanevî varlıklarla da olmuştur. İfrit ve Hz. Ali cengi bunlardan birisidir. Tespit etmiş olduğumuz nüsha her ne kadar kötü bir imla ile yazılmış olsa da Hz. Ali-İfrit cengine dair yeni bir nüshadır. İslam inancı çerçevesinde Hz. Ali halifedir, anlatı geleneğinde ise bir kahraman tipidir.

Anadolu coğrafyasında anlatılan ve henüz gün yüzüne çıkmamış cenknâme metinlerinin olduğu âşikardır. Alevî ve Sünnî inancın ortak noktası olan Hz. Ali, gazi tipi olarak da halk tarafından sevilmiş, Hz. Muhammed ve ehl-i beyte olan sevgi cenknâmelerde kendisini göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Aykaç, O. (2017). Hz. Ali-İfrit cenginin yeni bir nüshası. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 17, 31-69.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat 1*. İstanbul: Adam.
- Çetin, İ. (1997). *Türk edebiyatında Hz. Ali cenknâmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Çetin, İ. (2002). *Tursun Fakih (Hayatı-edebî şahsiyeti-mesnevîleri)*. Ankara: İlesam.
- Erbaş, A. (2000). İfrit. *İslam Ansiklopedisi*. C. 21, İstanbul.
- Kaplan, M. (2004). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar 3 tip tahlilleri*. 5. b., İstanbul: Dergâh.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ.
- Levend, A. S. (1968). Divan edebiyatında hikâye I. *TDAY Belleten*, 1967, 98-115.
- Uyaniker, N. (2014). Manzum dînî-kahramanlık hikayeleri bağlamında Hz. Ali ile Kahkaha Sultan cengi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 12, 191-227.
- Ünlüsoy, K. (2017). *Anadolu'da Hz. Ali tasavvurları (XIII. XVI. yüzyıllar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ÇEVİRİYAZI METİN

Hikâyet-i Hazret-i 'Alinün Gelin Olduğudur

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fa' ilün

23^a

Başlayalım söze bismillah ile
Her kimüñ sözi bismillâh olur
Allâh adı oldu evvel zikrimüz
Yolumuz yolu-durur peygamberüñ
Hem şefi-i mücrimin hem sağınuñ
Kim severse Muştafâyı cân-ıla
Añları bir bir beyân idem saña
Ol Ebubekir Ömer Osman Ali
Talha Zübeyr 'Abdurrahman ibn 'Avf
Buñlara dünyada gelmişdür haber
Her biri nesneye ma' rûf durur

23^b

Bunlaruñ çok Hağ katında hürmeti
Bunlaruñ cânlarına yâ mü' minin
Dinle imdi idelüm bir hoş 'azâ
İsteriser rahmet ide Hağ size
Hem resülün kim severse yadını
Ol Emîrü'l-müminin ol şîr-i 'Alî
Luţf-ıla Hağ yâri kılmışdur aña
Nagehân bir gün eve çıkdı 'Alî

Şorişalum dâ'imâ Allâh ile
Yârcısı dâimâ Allâh olur
Görelim niye irer bu fikrimüz
Ol yazuqlular ümidi serverüñ
Muştafâ yardımcısı yalvaranuñ
Keydi sırr-ı dünyan ol imân-ıla
'Âşk-ıla kulağ ur imdi bana
Efzali bunlar-durur ey dîn eri
Sa' d Sa' id Ebu Ubeyde-i Manev
Ki giriser uçmağa bu on nefer
Anuñ-ıla dünyâda mevşûf durur

Hem kıyâmetde dilerler ümmeti
Râzı olsun Hağ bulardan emîn
Gör ne kıldı ol Aliyyü'l-Murtażâ
Vir salavat girevüz kim biz söze
Göriser cennetde Hağ didârinı
Kim yalan söylemedi hiç ol veli
Ne hüner var-ısa virmiştir aña
Evde kodu Zülfikârı diledi

Şöyle yayan ol eve git didi
Bir iki gün gezdi ol dem tağları
Bağdı gördi karşudan bir toz gelür
24^a

Toz yarıldı çıkageldi on süvâr
Atları eşkin yarağlı her biri
Eytdiler kim niredensin ya yiğit
‘Alî eydür Medinedür şehrimüz
Bunlar eydür ‘Alîye bilür misün
Boyu anuñ elli arşun o midür
Ne kadar vaşfi gelür ol ‘Alî’nün
‘Alî eydür gevdesi ulu degül
Baña beñzer ol dağı ‘Alî hemân
Biri eydür sence ise ger teni
Hayder eydür ne’yledi size ‘Alî
Eytdiler kim ne sorarsın ya ‘Areb
24^b

Bu onumuz dağı biz on kardeşüz
Atamızun adı Ebu’l ‘Aşera
Var idi bir pehlivân kardaşımız
Seyriderken ol ‘Alî’ye uğramış
Ol sebebden gelmişüzür bu ile
‘Alî eydür hele ‘akleyle işi
Buñlar eydür yâ ‘Arab söyle sözün
‘Alî eydür hele birez varalum
Hem sizinle bir ta‘âmda yiyelüm
(Böy)le diyüp evveladan geldiler
(Hem) ta‘âm getürüp banı yidiler
25^a

Biri eydür ‘Alî’yi göreyidüm
Biri eydür kûşağından tutaydum
Her birisi öğünüp lâf eyledi
‘Alî eydür söylemek erlik degül
Hele öğünmekligi biz kıoyalum
Gelüñ imdi bunda güreş tıtalum
‘Alî güci nicedür işit beni
Ol kâfirden durdı birisi berü
Kuşağından ‘Alî tıtdı yara
Şöyle kuvvet eyledi ol ‘Alî’ye
Toz idüben hiç anı iremedi
Bir dağı geldi kim ol andan yiğün

Çande olsa Hakkı zıkr ider idi
İline o girmede ey dîn eri
Şöyle kim dutmuş yolu düpdüz gelir

Gök demür giymiş kavis-i üstüvâr
Halkaya aldılar ol dem Hayderi
Çorçma sözün toğrısını it
Hak resülidür bizim serverimüz
Vaşfını hem bize sen kıılır mısın
Başı günbet kolları hıyar mıdur
Ne kadardır yâ şalıķı kuluñ
Boyu dağı ol kadar uzun degül
Çadd-i kâmet ol ayakta bî-gümân
Çoltuğundan şıķayım çıksun cânı
Söyleñüz işideyim ben nâmını
Dünyâ halkın kırmaķ ister sebep

Çabri günüñ bile hem yoldaşuz
Anıñçün oğlı ondur ey yar
Key hüner-vârimuz yoldamış
Pâre pare itmiş añı doğramış
Çardaşımız kanın ister hele
Tanışıkla işlese yiğit kişi
Biz dutalum ne buyurrsañ özüñ
Bir çemen üze biraz diñlenelüm
Size birkaç nasihatler virelüm
Ol çayır üzerine hep kondılar
Dürlü dürlü cümlesi üleşdiler

Depesinden aşağı yarayıdım
Anı üstümden yabâna ataydum
‘Alî’nün hakkında bir söz söyledi
Ola kim sizden kuvvetli ola ol
Avurduñ geçürmen şınayalum
İşbu da‘vânın öcine yanalum
Beni başmaķ şanki başmaķdur anı
Giydi tımân ortaya geldi ilerü
Diledi kim kaldırıp yere ura
Kim eger tıtsa kopa idi kıaya
Eyle sankim kimse elin urmadı
Hamle kıldı zâyi‘ itdi emegin

25^b

Ol üçüncüsü dağı hamle kılar
Etdi bittin mi yirinde yâ yiğit
‘Alî eydür kuvvetün ancak durur
Etdi sen üç hamle kılduñ baña
Ben dağı bir hamle kılam şaql’özin
Şol eliyle şöyle çaldı Murtażā
Ne uzadam kışşayı onı dağı
Geldiler bir bir güreşdi ol ‘Alî
Sağ elin şınmadı hiç ol kâfire
‘Alî eyder bir uğurdan ölüñüz
Ben ‘Alî’yim şınanki dutdunuz beni
Onu dağı ol ‘Alî’ye üşdiler

26^a

Ataları Ebu’l Kıysere gelür
Eyitdi oğlum kıardaşınız kanını
Bunlar eydür ‘Alî evde yoğ-imiş
Bugün olmadıysa bir gün bulavuz
Babaları dönüben dir bu yiğit
Bunlar eydür ne sorarsın sen bunı
Şol eliyle başdı bu onumuzu
Şöyle yayan yokdurur bile atı
Durmañ imdi dürlü ni‘ met getirüñ
Dürlü dürlü ni‘ metler getürdiler
Başladılar yemeğe çün şeyh ü şāb
Ol ta‘āmiñ ba‘zısından ol ‘Alî

26^b

Koca eydür ya yiğit yi ni‘ meti
‘Alî eydür işde ni‘ metlerdekim
Bir iki gün Murtażā anda kalur
Bir gice ol Hāķ şiri durur
Hem namāzdan sonra çok fikr eyledi
Etdi bunlar ister ise beni çok
Beyle diyüp otururken ey yār
Şıçradı ‘Alî nazar kıldı aña
Hāķa olmışlar evin dört yanını
Uyanur Ebu’l-‘Aşera haykırur
Derdi oğlanlar dağı fikr eyledi

27^a

‘Alî eydür bunlara ne hāl ola
Bunlar eydür ya emir bellü bilüñ

Depredemez Ali’yi hayrān olur
Taş mısın kıaya mısın sen yā eyit
Bitmedim yirde diyüşöyle yürür
Başşış olsun ikisi anıñ saña
Olmasun kim gāfil ola kendözin
Taķla döndi şöyle yatdı ol nide ber-ķaza
Hep güleşdi cümlesi yalın Ađi
Cümlesin başdı şoluyula ol veli
Hācīl olub cümlesi düşdi yire
Hāmler kıluñ baña kimüñ tutuñuz
Beni yiñseñüz yiñersiñüz añı
Her biri bir yañadan yapışdılar

Dertlü olanıñ gözi yaşlu olur
Aluben şād itdiñüz mi cānını
İşitdik evden gidelü çoğ imiş
Kınimizi ol ‘Alî den alavuz
Ne yigitdir hālını siz baña it
Güleşecek bu başar bir aşlanı
Hāķ-ıla ķul eyledi onumuzu
Terk idevüz yolına bunıñ cānı
Yiyüp içüp şād u hürrem oturuñ
Kimi durdı kimisi oturdılar
Dürlü ni‘ metler var-ıdı bī-hişāb
... cā’iz olanı yirdi veli

Aķ şaķāluma benüm kııl hürmeti
Yimek üzreyem müdām çekmem elim
Bunlar aña cān-ıla hığmet kılar
Döndi andan namāzı kılar
Hāsan u Hüseyni de fikr eyledi
Kandalıgımdan haberleri de yok
Ansuzın kıapuda bir ğavġa kıpar
Gördi bir ulu çeri nide saña
Başlamışlar yıkmaġa dīvārını
Kendünün oğlunu yine çağırur
Bir bir daşınub (öyle) söyledi

İşbu ğavġa nedür ne hāl ola
İşbu gelen sulţānidur bu ilüñ

Yüzi kara hem adı ' İfrit durur
Müşkil işde qodılar bu illeri
Qulları dün ü gün illeri gezer
Bildirir bu anı zālime hemān
Varup ol dem güç bile ben anı
İletürler ol kızı ol zālime
Varıcağın halvete yüzün açar
Anı koyup bir dağı ister bulur
Dāima işi budur bu mel' ünun
Var durur bizim dağı bir kızımız
27^b

Diler ol mel' ün bizüm qızı dağı
Raız olmadık aña kim vireviz
İmdi geldi gücile almak diler
' Alī eydür bir öğüt virem size
Hem ol itden kırtula kızınız
Etdiler kim ne dilersen idelüm
' Alī eydür varun işbu ' İfrite
Eydüñüz kim kız dilersen virelüm
Ol sâ' at ki bunlar anda qonalar
Siz getirün bir gelin donun baña
28^a

İnşallāh ol gice kim ben varam
Qırtula andan iliñüz şānınız
Bu yanadan biz girüye gelelüm
Uma didikim gice eve gele
Gice oldu ' Alī eve gelmedi
Hasan u Hüseyinle tanışdılar
' Alī için gussalar çok yidiler
Üç gün oldu gelmedi ol dīn eri
Faṭıma oqudu ' Amr' ümeyyeye
Nice gündür gelmedi eve ' Alī
Didi ey peyk-i Resül eyle kerem
28^b

Didi bismillāh du' ā it baña
' Amr durdı bağladı muhkem belin
Ol kadar ol gün segirdi tağları
Qudretiyle irdi ' İfrit şehrine
' İfritin ol düğününe tüş gelür
Pes didi kim bu düğününe varayum
Ol ki düzdi özini hem bir keşiş

Fi' li yavuz sanki quduz itdür
Arayup bulur kamu güzelleri
Qanda kim bir güzel kızlar seyreder
Bunlara hil' at virir ol qaltabān
Ata ana ḥasret' ne yanar cānı
Sen kulaq ur işlediği zülüme
Bir iki gün hevesi andan geçer
Anı dağı güç ile şöyle olur
Şimdi eli üstine el yok anuñ
Bağrımız pasesi-durur gözümüz

Viridi çok māl bize ya ibn-i Ahī
Zīra fazlı bu itin gāyet yavuz
Kim buna zūm ü cefā kılmak diler
Tutar isenüz sebab olam qıza
Halk içinde hem aq ola yüzünüz
İşbu işde saña tābi' olalum
Bir iki gün mühlet idüñ ol ite
Siz konuñuz biz yarağın görelüm
Hayme qurup qamusı oturalar
Gelin eyleyüp virüñ beni aña

' İfriti ben qullarıyla avlayam
Sizin olsun yine cümle varınız
Fāṭıma hiç bilmedi noldı hāli
Ol getürdüğü avı bile yiteye
Qanda gitdüğünü kimse bilmedi
N'oldı ' aceb bilmezüz danışdılar
Ne kılalum n' eyleyelüm didiler
Kimse dağı hiç getürmez haberi
Didi kim yā ' Amr hoş geldin eve
Bilmezüz kim nice oldu aḥvāli
İşitgil sen ' Alī' yi ey muḥterem

Getüreyim anıñ haberin saña
Eytdi yā Rab bilmez göster yolu
Tağ depe qoyamadı hiçbir yiri
Gördi tolmuş cümle halk bir meydāna
Hātır-ı ' ömrüñ be-gāyet hōş gelür
Bunda dağı şāhı bir şorayum?
Şanasın ruhbān idi yavuz-kış

İtti zünnâr kûşanup kûşâğını
...şağına şoluna
Vardılar ‘İfrite virdiler haber
‘İfrit aña ol zaman qarşu gelür

29^a

Mel‘ün ile çok keşişler var idi
Cümles’anuñ ‘Amrı ikrah itdiler
‘İfritin yanuna oturdu ‘Amr
Ol zamân hem İncili özü ile
Ol keşişler ‘ilmine hayrân olur
Cümlesine virdi hem anda cevâb
Başsile yeñdi kamu keşişleri
Giceye değin yediler içdiler
İrte olur buyurur kâfir yaqîn
İtdiler mi hep yarağını tamam
Bu keşiş bunda iken bu düğünü

29^b

Vardılar girü getirdiler haber
‘İfrit eydür ‘Amr’e ey dîn eri
Anda kimse varmasun illâ özüñ
Aldı İncili ‘Amr tırdı hemân
Gördi gelin olıcağ kimse ‘Alî
‘Alî baqdı ‘Amr’e ol dem anladı
Aldı geldi ‘Amr’ı oldem revan
Başına koydı hemân İncili
‘Alî tutdı şandı ‘Amrıñ elini
‘Amr eydür yâ emîrû’l-mü’minîn
‘Alî eydür din için ölmek ivâ?

30^a

Söylemesen gayrıya sen yâ ‘Amr
‘Amr eydür muştuluk yâ kavm size
Bu kız anda varıcağ ‘İfrit ölür
Bu kızınuz sağ gelür ise size
Bunlar eydür ne dilersen virelüm
‘Amr ‘İfrit katına geldi yine
‘İfrit eydür yüz kızıl virün baña
Hem buyurdu çıkaruñ tizcek kızı
Ol gelini çıkardılar ağlayu
Vardılar getürdiler bir yaqşı at
Cümle ‘İfrit begleri gelmiş idi

Key uzatdı bıyığın dırnağını
Aldı bir İncil kitâbın eline
Kim gelipdir bir keşiş-i mu‘teber
Begler ile cümlesi ikrah kıılır

Gice gündüz añlar ile yâr idi
‘İfrit alur ‘Amru tahtına gitdiler
Şanasın kim yaratdı bu nice ‘ömr
Bu neler oqudu biñ şehnâz-ile
Kıpulur gönülleri nâlân olur
Cümlesi ‘Amruñ söziñ göre şavâb
‘Amr önünde söylemez oldı biri
‘İşret ile hōş şafâda geçdiler
Görüñüz kim hâzır oldı mı gelin
Gördü mi eksiklerini vesselâm
Kıyavirsün dilerem nikâhını

Hâzır olmuş cümlesi hep diler
Gel kerem kıl kânî isen ... beri
Key mübarekdür özüñ şirin sözüñ
Ġayret ile ol eve geldi revân
Otururur bir ev içinde ol velî
Nice gelmiş diyü bunu tañladı
Bu gelişin kıutlu olsun hemân
Huṭbe oğur yüzine ilini
Ya‘ni bildirmek dilerdi hâlini
Pehlivan kişi olurmu hiç gelin
Er odur ki şeri mazlûmdan şava

‘Alî gör kim bulara ne kıılır
Düşmân eli irmeye ayruğ size
Sağ selâmet bu yanına gelür
Ne virürsün muştuluk anda bize
Tek kızum girü gelsün görelüm
Medh oquyup ‘İfriti aña yine
Eydiveriñ kim du‘â kılsun baña
Bunca gündür niçün eylersin bizi
Ata aña bilesince iñleyü
Kim aña bine gelin ol hūrî-zâd
Ol gelini ortaya almış idi

30^b

Dilediler bindirlerdi ata
Hile cehd ile anı bindürdiler
Ol atñ ol dem ayağı büzülür
Ol ‘Aliyi değme at mı getirür
Ol sâ‘at getiridiler bir at dağı
‘İfritin oldem yedi atın hemân
Var idi anuñ dağı bir hõş atı
‘İfrit ol dem seyisini çağırur
Getürdiler ol atı anda hemân
Gücile getürdi şāhı ol dağı
Bir hādım düzdi ‘Amr kend’özini
31^a

Ol melik kulları var git didiler
Küçücükden besledimdi ben bunu
Bir eyü at ‘Amra dağı virdiler
Bir ‘aşā aldı ol dem eline
Başına bir kez ‘aşā ile urur
Sür‘at ile gice gündüz gitdiler
Şehr kavmi cümle karşı geldiler
Kutlu olsun didiler şāh bu düğün
Yüridiler şehri hep baştan başa
Şafıla meydān içinde didiler
Geldi meydānda gelin virdi selam
‘İfrit anı sürdi gelin olmağa
31^b

Kuşatdı kendi kaçısın gelin
Kendi kaçısıyla bir gözün kaçar
Tiz hemân ‘İfrit yirine тұrur
Gelin aceb bilür mi iş
‘İfritin gönlü be-ğayet şādān olur
İtdi bundan nice oğlanlar ola
Çok sizden her yanına örtdiler
‘Amr’meyye bile vardı gerdeğe
Düğün oldu yidi gün yidi gice
Cümle hātūnlar saraya geldiler
Etdiler destur virürsenüz bize
Anlaruñ sözün işitdi gelin
32^a

Geldi bunlar kim elini gidere
Bir eli ile gelin anı dutar

Kimse қaldamadı anı ite
Yürümege ol atı döndürdiler
‘Alı’nın altında beli üzülür
Ol hālayıқ kamusı hayrān olur
Ol dağı getirmedi yā ibn Ahī
Belin üzdi anda ol şāh-ı cihan
On beş attan artuқ idi қuvveti
Ol atı ilet diyüben kaçırur
Bindi gelin yolına oldı revān
Beyle olsun olıcak er ey ağı
Geldi gelin yanna diñle sözüni

‘Amr eydür beni bile virdiler
Anıñıñ beyle virdiler beni
Bindi ‘Amr giydi virdi kerr ü fer
Kim bakabildi o dem küllisine
‘Amr’meyye şöyle cehd-ile durur
‘İfritin şehrine çünkim yetdiler
‘İfrite cümle du‘ālar kıldılar
Hem müyesser oldı saña bu gelin
Şāzılıklar eyleye ey āşınā
Gelini kaçılı çalardı hemân
Güvegü тұrmış idi hõş şād kām
Kaçarı ile urmaқ kaşdına

Reddi kıldı anda ‘İfritüñ elin
Atı üstinden añı yire yıkar
Ol hālayıқ cümlesi hayrān olur
Bu gelinde kaçtı қuvvet var imiş
Ol mülevveş göñli hem ābād olur
Oğlı bunu anıñ kamudan ‘alā ola
‘İzzet ile gerdeğe iletdiler
Ya‘nī hādimdür hālayıқ-ı dūne
Vakti oldı geline vara қoca
Evin içi hātūn ile doldılar
Aç yüzünü baқalum ol ay yüze
Yüzine dutdı gelin iki elin

Yüzini hātūnlar hoş göstere
Alma gibi tahtından aşığı atar

Çün hâtûnlar anı öyle gördiler
Gice oldı geldi ‘İfrit gerdeğe
Yingeleri el virişüp gitdiler
Şöyle şıkdı ‘İfritiñ elin
‘İfrit eydür sıkma elüm cānum
Hem daħı aç gözünü ben göreyüm
Ali ya‘nı ‘İfrite açar gözün
Heybetile bir gözün baqdı aña
32^b

Yuvalandı tahttan aşağı düşer
‘Amr’meyye kapuda durmuş idi
‘İfritin düşdigini çünkim görür
Şu şaçarlar ‘aqlı geldi başına
Etdi n’oldı saña ey şāh-ı cihan
‘İfrit eydür bu gelin baqdı baña
Ejderhā gözi gibi gözi bakar
‘Amr eydür destür eyle varayum
Geldi gelin katına ol dīn eri
Niçe korsan bunı sen öldürsene
33^a

‘Amr’meyye çıkdı kapuda durur
Geldi bu kez ya‘nī gelini duta
Dutdı ‘Alī kuşağından ol iti
Düşdi yire hōş olur şekvālaru
Gördi ölmemiş ol itin kesdi başın
Tınlı oldı geldi ‘İfrit begleri
Turdılar kapuda ya‘ni açalar
Açdu kapuyu ‘Amr aldudur
Her kimi girer içre ‘Amr tutar
Ne ki begler var-ısa bağladılar
33^b

Her kim imān getirürse kodılar
Bindi ol dem ‘Alī ‘İfrit atına
Taşra çıkuben buyurdı ol velī
Depeledi ‘İfriti geldüm size
Emīn olsun her kim iman getüre
Ki müselmān olmazsa öldüreyüm
Şehr-i kavm biraraya cem‘ olur
Bir uğurdan cümle hamle kıldılar
Şāf dutup meydān içinde durdular
‘Alī girdi buñlarun cengine yār

Daħı ayrık gelin tımadı diler
Görine şaşdı anı yere değe
Vir salāvāt eydeyüm kim ni’tdiler
Şandı şındı ‘İfritiñ elin
Ben senüñüm sen daħı olduñ benüm
Dile benden ne dilersen vireyüm
Gösterür ana o demde bir gözün
Usu gitdi ‘İfritin nide saña

Viremedi kendüni ‘aqlı şaşar
Kulağını kapuya urmuş idi
Açdı kapu ol dem içerü gelür
‘Amr söyler güler anıñ işine
Kim düşersin tahtından aşağı hemān
Şöyle hışmile ki ne eydem saña
Gitdi ‘aqlum göñlüm oldı tār-mār
Geline birkaç nasihāt vireyüm
Etdi kim koyma bu mel‘ünı diri
Halk görüben kalalar anı .....

Yine ‘İfrit geline doğru varur
Döşege atlatub anıñla yata
Getürüben yire vurdu ‘İfrit’i
‘Amr’meyye girdi ol dem içerü
Bitürür anda hemāñ ‘İfritin işin
Kapuya yığıldı tār-mār segleri
Altun u akça şāha şaçalar
Etdi girüñ içerü destür vir
Bağlar elen birbirine çatar
Kāfirin yüzini de dağladılar

Dönmeyince cümlesini kırdılar
Kim tayanur ‘Alī’nüñ heybetine
Didi yā kavm biliñüz benüm ‘Alī
Siz kulağ uruñ baña irdüm size
Şağ selāmet vañanıñda otura
Kāfire itdüğünü bildüreyüm
‘İfritiñ öldüğünü cümle bilür
Cüdā ilden işidenler geldiler
‘Alī’ye qarşu olar lāf urdular
Cümlesini eylesüz tār-mār

34^a

Her kime kılıç ura ol şîr-i ner
Kâh üzengiden ayağın çıkarur
Düşer atdan ol sâ'at çıkar cânı
Tograda kâfiri hıyâr gibi
Top gibi başlar yuvalandı hemân
Kânkı yaña kim düşerse qalbi pāk
Şehir halkı didiler kim el-amân
Yazdı Ebu'l-^c Aşera'ya bir biti
Ol zamân kim bu biti saña yine
Beyle algıl kamu oğlanlarını

34^b

Ger imân getüresin seni görem
Kâşid aldı nâme girdi yola
Kâşid ahvâli umûma söyledi
Eyledi Ebu'l-Aşera çok yaraç
‘Alî ol dem atlanup qarşu gelür
‘İzzetiyle bunları alur gelür
Tañrı arslânı bulara söyledi
Ol Ebu'l-Aşera kim dağı hemân
Cümle oğlanları dağı cümleten

35^a

Öpdi çoçdı bunları ol şâh-ı dîn
Emir kıldı şâh-ı merdân bunlara
Cümlenüz bunlara olunız mu'fî
Bunlar eydür hōş mu'fî olduk aña
Çok naşîhat çok vaşiyet eyledi
Diler ne dir iseñ anı idelüm
‘İfritiñ cem' eyledi hep malını
‘Amr'meyye'ye virür çok genc-i mal
Kul karavaş at deve gibi çok kamusın
Şehre halkı gönderdi çıçdı bile

35^b

Şehr-i Pinhân'a gelür bunlar yine
Şehr-i pinhân dağı şâh-ı cihan
Virdi añlara dağı çok mal tavar
Evden göçdi ‘Alî oldı revan
‘Amr'meyye ilerü varup didi
Qarşu geldi ol Resül aşhâb ile
Şâh-ı dîn gördi Resülini hemân
Muştafa'nıñ ayağına yüz sürer

Depesinden buduna değın yarar
Ayağıyla kâfiri bir kez urur
Gör ki neler kıılır ol Hâk aslânı
Bağladı gövde diyü ...
Qande çukur yer varı-ısa doldı kan
Birbirini yakar olurlar helāk
Sen dağı iman getür uçmak qazan
Muştuluk kim depeledüm bu illeti
Yaraç idüp bunda gelesin ata
Hem dağı qavm kıla varıñı

Bu vilâyet begligin saña virem
Geldi Pinhân şehrine irdi hele
‘İfritiñ öldüğini şerh eyledi
Qaşdı kıldı dimedi yakın irak
Gör ‘Alî bunları ne ihsân kıılır
Şehri kavmin cümle alur gelür
Bunları İslâm'a da'vet eyledi
Din-i İslâm ile gâyet şadumân
Hep müselmân oldular ey hân-mân

Ögredir bunlara cümle rāh-ı dîn
Mâlik itdüm ben seni dir añlara
İtmeyesüz birüñüz fi' l-i şayt'
Hem Resüle hem Hâkqa oldun ...
Din-i İslâm ile hōşı toyladı
Her ne yola dirseñ aña gidelüm
Bozdı cümle kâfirün etvârinı
Zirâ kim çekmiş idi hayli melal
Ol kadar malları ‘Amr didi sayasın
Bunları dönderdi pes girdi yola

Oldu müslümân bu kere cân-ile
Ol Ebu'l-Aşera'ya virdi hemân
Gör ne kaç itdi yine perverdigâr
Ol Medine'ye bunları şadumân
Muştılığ olsun ‘Alî geldi didi
Hem Hasan ile Hüseyin dağı bile
İndi atından olup anda yayan
Çünkü anıñ hâk-i pâyine irer

Muṣṭafā hem öpdı hem çoçdı anı

36^a

İlāhī Muṣṭafā'nın hürmetine

Āl-i aşhāb çār-yār hürmetine

Hasan- zādeyi kıılma zelil

Bu hikāyet dağı oldu hem tamam

Bunı yazdım yādīgār olmak için

Oқuyanı dıñleyeni yazanı yazdıranı

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt

Bağrına başdı hem artdı şanı

Hem ' Alīyyü'l- Murṭazā hürmetine

Dü-cihānın serveri himmetine

Rüz-ı mahşerde Hüseyni kııl delil

Okuyup dıñleyene Hıağdan selām

Oқuyanlar bir du'ā kıılmağ için

Rağmetiñle yarlığagıl yā Ğanı

Vir Muğammed Muṣṭafā'ya salāvāt

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*